

Pohybová/tělesná kultura

Otázka prostředí záměrné pohybové aktivity..prostředí v němž je možné vnímat možnosti transcendence, překračování každodennosti lidského života..otevívá možnost autentické existence vystoupením z každodenního obstarávání věcí..

Sport

- v zahraničí označováno jako sport (i Slovensko)..nevýhody při promýšlení a komunikaci - úzký a široký význam..různé klasifikace (s důrazem na zábavu a hru, soutěž, komerci, zdravotní, vzdělávací aj. funkce...ale i výkonový sport, volnočasový, zdravotně orientovaný atd.)
 - ..nutnost rozlišování jeho rovin (nesystémové přívlastky)..sport ztrácí svoji vypovídací hodnotu, ostrost a svébytnost..hranice se stírají (tělesná meditace, jóga..) – což může být i pozitivní..
 - výhoda: označuje aktivitu (sport), jejího nositele (sportovec) i zapojení do aktivity (sportování)..to neplatí pro pohybovou či tělesnou kulturu

Tělesná kultura

Soustavné a systematické rozpracování teorie tělesné kultury má dlouhou tradici (nejen u nás)..Anglie, Francie, Německo koncem 19. století jako pojem zdůrazňující výchovu jako prostředek zkulturňování.. vychovávaná a vzdělávaná osoba byla zkulturňována

Po 1. sv. válce se v anglofonní oblasti používá méně a méně až zcela mizí (spíše physical training a později physical education)..dnes physical education či sport (vedle toho hry, tanec, tělesná cvičení)

Jako ucelený soubor věd v systémovém uspořádání se TK profilovala po 2. sv. válce v socialistických zemích..označení periodik (1948 časopis Tělesná kultura) i institucí

...tři přístupy – činnosti, hodnoty, výsledek činnosti

...spojené s různou mírou ideologické rétoriky (argumentace zakotvená v dialektickém a historickém materialismu)

U nás nejprve „tělocvik“ ..tělesná výchova až po 1. sv. válce

-- odtud vědy o tělesné výchově později teorie tělesné výchovy..k profilaci tělesné kultury (ovšem nesystémové prolínání termínů..zaměňována tělesná výchova za tělesnou kulturu apod.)

...TK zahrnuje:

- Činnosti a aktivity (pohybové i intelektuální)
- Subjekty (individua i kolektivy..manažery, funkcionáře..)
- Vzájemné vztahy člověka a pohybové aktivity (s přírodou, společností)
- Hodnoty a normy
- Potřeby (fyzické, psychické, duchovní, sociální)
- Podmínky realizace, pomůcky, zařízení a laboratoře
- Prostředí
- Vazby na další kulturní a společenské oblasti

Ideologicky silněji zatížené pojetí nepřiznávalo tělesné kultuře svébytnou samostatnost a podřizovalo ji jako nástroj politickým a ideologickým cílům a třídním vlivům.. Obecně.. zabezpečovala všestranný rozvoj osobnosti, zdraví, tělesné a pohybové zdokonalování v souladu s požadavky socialistického člověka

Dnes největší zastánce pojmu prof. Hodaň (FTK UP Olomouc):

„Tělesná kultura je sociokulturní systém, který jako výsledek činností, tvorby hodnot, vztahů a norem zabezpečuje specifickými tělocvičnými prostředky uspokojování zvláštních biologických a sociálních potřeb člověka v oblasti fyzického a z něj vyplývajícího psychického a sociálního rozvoje s cílem socializace a kultivace. Je součástí kultury a kulturního dědictví každého národa. Objektem jejího působení je kulturní a společenský člověk jako plnohodnotný člen společnosti.“

(Pozn. adaptace..přizpůsobení v kultuře.. Co v případě, že se kultura nevyvíjí zdravě?)

Pojetí tělocvičné aktivity jako subsystému TK, v jehož rámci je nutné vnímat další členění TK na:

- ▶ Tělesnou výchovu (formativní a vzdělávací zaměření)
- ▶ Tělocvičnou rekreaci (rozvíjející a regenerativní zaměření)
- ▶ Sport (organizovanost, výkonová motivace)

Kinantropologie se tak má zabývat výlučně tělocvičným pohybem..týká se jen člověka cvičícího.. ostatní druhy motoriky ponechává stranou (pohybové umění, pohybová rekreace..terapie, umění, práce)

...Jirásek oponuje užitečností studií zabývajících se pohybovým režimem (optimalizace, souvislost s druhem povolání apod.)..do zorného pole kinantropologie má vstupovat i pohyb pracovní (To souvisí s otázkou vymezení kinantropologie..záměrný pohyb vůbec či cvičení)

...Podle TK je tělesné cvičení zaměřené a zacílené přímo na člověka a jeho rozvoj..jiný pohyb má svůj cíl mimo člověka.. (Ale..Cílem atleta je vítězství, běhu fotbalisty je gól..cíle mimo člověka a jeho rozvoj)

--- pro rozlišení cvičení a pohybu je podle Jiráska nutné uvažovat o smyslu a účelu prováděného pohybu..účelem práce na zahrádce může být také odpočinek..patří do pohybové rekreace (i když není tělesným cvičením..)

Námitky:

- ▶ Potenciální provázanost s dualistickým pohledem na svět.. Podle Jiráska vede slovo „tělesný“ jazykově nejen k tělu ale i k tělesu(?)..dané označení v sobě tak obsahuje možnou rozpolcenost těla a mysli..navrhuje „tělová kultura“.. (?)
...v angličtině physical..nejen tělo ale i fyzické, reálné, materiální, věcné (důvodem ke změně physical education)
- ▶ Přílišná obsahová šíře tohoto pojmu..tělo a kultura - medicína, taneční a herecké umění, kadeřnictví, úpravy a modifikace těla apod.

Argumentem k příklonu k termínu sport ale nemůže být jen jeho používání v dokumentech Evropské unie a většině zahraničních publikací

Budou-li existovat pádné racionální argumenty pro užívání pojmu TK, je nesmyslné daný koncept opouštět..

Pohybová kultura

- Má ukázat, že hlavním zaměřením daného subsystému je pohyb (ne hygiena či etiketa – k tomu svádí pojem TK)
- Deklaruje, že se jedná o kulturní subsystém
- Umožňuje celostní, holistický přístup k člověku a jeho pohybovým aktivitám
- Vyjadřuje užší sepětí s teoretickým oborem..kinantropologií (*pohyb-člověk..ne tělo*)
- Možnost snadnější mezinárodní komunikace

...“pohyb” odhaluje předmět výuky či studia – je jím spíše pohyb ne tělo..odtud má být učitel pohybu (pohybové výchovy) vhodnějším pojmenováním než učitel TV

Hodaň vytýká to, že chybí nositel tohoto pohybu (nekultivujeme jen pohyb)..Jirásek uvádí, že je pohyb od jeho nositele neoddělitelný, jímž je v tomto případě člověk..(?)

Další výtka se týká toho, že sem může patřit jakýkoli pohyb člověka (jestliže ho uznáme jako zamlčeného nositele pohybu) v kulturním kontextu (pohyb tělocvičný ale i pracovní, umělecký..a všechny ostatní)

Pojem PK má tedy větší rozsah než TK..jejím obsahem má být a argumenty se mají nalézat pro libovolnou pohybovou aktivitu, která by měla kompenzovat její nedostatek v průběhu pracovní činnosti...Filosofická kinantropologie (zabývající se reflexí PK) má zkoumat a propagovat veškerou pohybovou aktivitu (v kulturním kontextu)

Tedy:

V rámci PK se oproti TK vymezuje pět samostatných subsystémů: sport, pohybová rekreace, pohybová výchova, pohybová terapie a pohybové umění

Její předmětem nejsou pouze tělesná cvičení (jako v případě TK), ale jakýkoli záměrný pohyb.. především jeho kultivace

Přenáší těžiště z těla na pohyb

...umožňuje pokračovat v systémovém přístupu a využívat myšlenkové impulzy minulých období TK, překročit ideologickou debatu ohledně minulosti pojmu

Obsahové vymezení pohybové kultury

Máli být PK prostředím k transcendenci každodenního prožívání směrem k autentické existenci, musí umožňovat holistický rozměr pohybu osobnosti ve všech jeho dimenzích (fyzická, psychická, duchovní, sociální)

Kritériem pro členění je Jiráskovi smysl, cíl, účel prováděného pohybu..smysl konkrétního pohybu je v jeho kontextu, symbolické interpretaci pohybu z tohoto kontextu..do výšeče spektra pohybové kultury jej zařazuje důvod, kvůli kterému ho provádíme (v konkrétním kulturním kontextu)

...Pohybová kultura umožňuje specifikaci kinantropologického zájmu na všechny formy záměrné pohybové činnosti člověka, které můžeme nalézat v pěti možných prostředích:

- Sport
- Pohybová výchova
- Pohybová rekreace
- Pohybová terapie
- Pohybové umění

...žádný typ není nic pevně daného, soběstačného (spíše jen podobnost v rámci prostředí..)

Sport

- ..nejvíce preferovanou oblastí
(výkon..diváci..finance..obchod..politika..kinantropologické teorie)
- ..aktivní menšina – pasivní většina
- smyslem, účelem, cílem (hodnotou) sportovního pohybu je maximální výkon a vítězství v soutěži (ale různé členění..dílní smysly..hra, zábava, soutěž..ap.)
 - ...srovnávání výkonnosti (organizace, standardizovaná pravidla, měření, objektivita)
- .. umožňující odhalit lidské možnosti..vytržení k každodennosti k transcendenci..řád
- .. je ale oblastí nejvíce vykazující symptomy krize...důraz na výsledek, na přítomnost, úspěch, vítězství nikoli na důsledky, budoucnost, dlouhodobou perspektivu, zdraví, morálku..přehnané zdůrazňování vítězů a rekordů, nadřazenost, agrese, obcházení pravidel, utilizace sportu jako mediálního představení, politické a ekonomické zájmy)..ideologizace, politizace
 - Jirásek odtud tvrdí, že se tak sport stává nekulturním..vyvíjí se k animalizaci a depersonalizaci..a instrumentalizaci lidského těla a jeho výkonu (není naopak příliš integrován do růstu kultury, do její globalizované, protipřírodní..protipřirozené podoby..není až příliš kulturní??)

Hlavní příznaky krize vrcholového sportu:

- Profesionalizace
- Komeracionalizace
- Politizace

--- manipulace skrze sport

--- přes důraz na vítězství se nemohou realizovat potenciální pozitivní hodnoty sportu...směřování k agresi a násilí i diváků a fanoušků
...sportovec se přibližuje blíže k biologickým limitům (doping a technologie)

--- sport má stále větší význam pro růst trhu..je příležitostí pro profesní uplatnění (sponzoring, show byznys, masová média)..tím překračuje hranice pohybové kultury..do zcela odlišných sfér společenského života (jiný způsob interpretace sportu)

...vedle toho překračuje tyto hranice také tam, kde jde o druh sportu se soutěživostí s minimálním podílem pohybu (šachy, technické sporty)

...Odtud přehnaný důraz na nácvik a osvojení konkrétních pohybových dovedností z oblasti sportu na vysokých školách (FSpS, FTVS, FTK) pro obory učitelství (důležitější spíše hodnotové poselství kultivovaného pohybu pro zdravý životní styl)

Pohybová výchova

...hodnotou, smyslem je výchovný a vzdělávací potenciál

...“pohybová“ má zdůraznit, že cílem výchovného působení není tělo, ale osobnost..prostředkem výchovy pak pohyb v různých dimenzích a úrovních

...výchova pohybem, o pohybu a prostřednictvím pohybu...cílem by mělo být celoživotní nasměrování osobnosti „k pohybu“

--- učitel by měl v průběhu vzdělání dojít k hlavním hodnotám a předpokladům k takové výchově... x nadměrné osvojování konkrétních sportovních dovedností..

Pohybová rekreace

...hodnotou, smyslem a účelem je rekreační, regenerační, odpočinková dimenze pohybu ve volném čase

...širší než tělocvičná rekreace

...má blíže k holistickému pojetí člověka než sport

...společný všem formám je prožitek...může to být i forma sportovní (soutěž, výkon, zápal)

Pohybová terapie

...Cíl, smysl, účel a hodnota je v regenerativním, rehabilitačním zaměření pohybových činností směřujících ke zdraví osobnosti

Pohybové umění

...hodnotou je estetická dimenze pohybu..tělo sportovce v tom kterém specifickém způsobu pohybu..pohybové aktivitě (balet, pantomima, tance na ledě, skoky do vody..)

...prolínání umění a sportu..ale i samostatná kategorie (subsystem) v rámci PK

...spojení s elegancí, harmonií, rytmem, tvořivostí, interpretací

- všechny oblasti jsou spolu provázány v konkrétních aktivitách (např. pohybová výchova – sport, sport – pohybová rekreace apod.)
- pohybová rekreace se stýká se všemi ostatními formami pohybových aktivit...pozitivní vlastnost – může oslovit motivaci celého spektra společnosti
- jednotlivé subsystemy mají vazby (mimo sport) na teoretické zakotvení..pedagogika, rekreace, medicínské obory, vědy o umění